

The Role of the Political Components of the Arbaeen March in Realizing Islamic Civilization with Emphasis on the Statements of Ayatollah Khamenei

Jalil Dara *

Received on: 24/08/2024

Elaheh Sadeghi **

Accepted on: 15/02/2025

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to explore Ayatollah Khamenei's perspective on the role of the political elements of the Arbaeen Walk in the realization of Islamic civilization. In fact, it is essential to understand the accurate and scientific perspective of him as a leader of Iran, who possessed a comprehensive understanding of the nature and significance of the events of Karbala and Arbaeen. His approach to this ceremony is not only civilizational but also holds a position that can guide humanity toward a unified nation centered around Imam Hussein (AS).

Methodology: The method employed in this study is qualitative content analysis. Utilizing this approach, the research investigates Ayatollah Khamenei's statements regarding the role of the political components of the Arbaeen Walk in the realization of Islamic civilization.

Findings: The findings of this study indicate that, from his perspective, the political components of this ceremony include nation-building, unity, the promotion of justice, resistance to oppression, and Islamic awakening. These elements have accelerated the realization and advancement of Islamic civilization.

Conclusion: The results indicate that, from the perspective of Ayatollah Khamenei, one of the political roles of the Arbaeen Walk in the realization of Islamic civilization is nation-building.

* Associate Professor of Political Science, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

j.dara@modares.ac.ir

 0000-0003-3751-9212

** Assistant Professor of Political Science, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).

E-sadeghi@modares.ac.ir

 0009-0003-9208-8854

This ceremony represents the journey between God and the Divine Return. It resonates with the lamentations of those who are weary of the absence of monotheism and have lost their primary path and purpose amid the chaos of modernity. However, by participating in this ceremony, they demonstrate that they have rediscovered their true direction and purpose. In fact, since the beginning of creation, both Muslims and non-Muslims have oriented themselves towards the Kaaba. At various points in history, the Almohads directed their focus towards Jerusalem, at one time towards Baqi', and today towards Najaf and Karbala. Therefore, since the beginning of creation, the movement has been toward God, the Prophet, or the Wali, as the essential focus is the "face of God, which draws those who love truth and seek authenticity. This is the compelling magnetism of Hussain, to which people, regardless of their linguistic, racial, religious, or political affiliations, are drawn together as a single Ummah to achieve a specific goal: The Caliphate of Allah. Another significant role of the Arbaeen Walk in the realization of Islamic civilization is the promotion of unity and solidarity among Muslims. Despite their ethnic, national, racial, and linguistic differences, individuals find common purpose under the banner of Imam Hussein (AS) as pilgrims and servants of the Imam. This unity, rooted in the legacy of Hussein, serves as a foundation for Islamic civilization. Another political aspect of this ceremony is the spread of justice. Attending these ceremonies signifies the establishment of rights and the manifestation of a classless society. This ceremony also serves as a manifestation of resistance and the struggle against global oppression and arrogance. By participating in this event, individuals are rejecting the Yazidi culture of global arrogance. This presence signifies the formation of a new identity for Muslims, who are striving to navigate the realm of a proud world in the best possible way, with a focus on truth and justice, as exemplified by Imam Hussein (AS). The final political aspect of the Arbaeen march in the pursuit of Islamic civilization is the Islamic Awakening. The Arbaeen march represents a transformation in individual lifestyles and, consequently, the awakening of nations as they move toward a righteous path. In fact, it represents a movement toward growth and transcendence, serving as a prelude to the arrival of the Savior.

Keywords: Arbaeen march, Arbaeen walk, political component, Islamic civilization, Ayatollah Khamenei.

نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی با تأکید بر بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

جلیل دارا *

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۳

الهه صادقی **

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷

چکیده

امروزه قدرت‌های استکباری جهان درصددند که تمدن خویش را به‌عنوان الگوی مطلوب و برتر برای کشورهای جهان ترسیم نمایند، اما برنامه‌های جامع و کامل دین اسلام، سوق‌دهنده انسان به‌سوی تمدنی درخشان، کارآمد و پویا بوده و براین اساس در سطح جهانی، سده‌ای عظیم در فراگیر شدن تمدن سکولار غربی است. درواقع، جهان استکبار با شیوه‌های متعدد و متفاوت به دنبال خدشه‌دار کردن تعالیم اسلامی و نابودی وحدت مسلمانان است. یکی از این اقدامات، محو کردن یا کم‌رنگ جلوه دادن مراسم پیاده‌روی اربعین است، زیرا این مراسم از این امکان و ظرفیت بهره‌مند است که بستر ساز تحقق تمدن اسلامی گردد. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات متعدد از یک‌سو به مؤلفه‌های متفاوت پیاده‌روی اربعین تأکید کرده و ازسوی دیگر به ظرفیت تمدن‌سازی این مراسم پرداخته‌اند. بنابراین هدف این پژوهش دستیابی به دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی است. لذا بیانات ایشان از سال ۱۳۶۰-۱۴۰۳ با روش تحلیل محتوای کیفی بررسی و پنج مقوله استخراج گردید. یافته‌ها نشان داد که از منظر ایشان، مؤلفه‌های سیاسی این مراسم امت‌سازی، وحدت، عدالت‌گستری، مقاومت-ظلم‌ستیزی و بیداری اسلامی است که تحقق و اعتلای تمدن اسلامی را تسریع کرده است.

کلمات کلیدی: اربعین، پیاده‌روی اربعین، مؤلفه سیاسی، تمدن اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای.

* دانشیار علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

0000-0003-3751-9212

j.dara@modares.ac.ir

** استادیار علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

0009-0003-9208-8854

E-sadeghi@modares.ac.ir

بیان مسئله

مراسم پیاده‌روی اربعین، عظیم‌ترین و مهم‌ترین اجتماع مذهبی مسلمانان است که به‌رغم گذشت هزاران سال در زندگی مسلمانان در ابعاد متفاوت اجتماعی، سیاسی و... جریان دارد. این مراسم از ظرفیت‌های بسیاری برای تمدن‌سازی برخوردار است؛ زیرا امروزه به حرکتی عظیم و بی‌بدیل جهانی تبدیل شده و بین جوامع و ملت‌ها اتحاد و انسجام به وجود آورده است. درواقع این اجتماع عظیم، یک پدیده دینی-عبادی و سیاسی در مقیاس جهانی است که مختص مسلمانان و شیعیان نیست و هر فردی که دوستدار حق و معتقد و متعهد به ادامه راه امام حسین(ع) است در این گردهمایی شرکت می‌نماید. براین اساس این اجتماع میلیونی، توانسته مرزهای مذهبی، سیاسی و جغرافیایی را درنورد و آرمان و پیام دین اسلام را که دین صلح و وحدت است به تمام جهانیان اعلام نماید.

همان‌طور که ذکر گردید این مراسم دارای دو بُعد دینی - عبادی و سیاسی است؛ اما در دنیای امروز بُعد سیاسی این مراسم بسیار پررنگ‌تر شده است؛ زیرا جهان استکبار به شیوه‌های متعدد به دنبال خدشه‌دار کردن و نابودی وحدت مسلمانان است. یکی از این اقدامات، محو کردن یا کم‌رنگ جلوه دادن مراسم پیاده‌روی اربعین از راه تخریب و تحریف است. جهان استکبار از یک‌سو این مراسم را غیرمدرن و ناسازگار با ضروریات دنیای امروز معرفی کرده و ازسوی دیگر در مرحله تحریف، زیبایی‌ها و جاذبه‌های بی‌بدیل این مراسم را سانسور نموده است (سنائی راد، ۱۴۰۳/۶/۵)؛ اما در سال‌های اخیر حضور بیست و چند میلیونی مردم در این مراسم، نشانگر این امر مهم است که این اقدامات نه تنها ثمره‌ای نداشته، بلکه موجب وحدت و همبستگی بیشتر جهان اسلام و بیداری اسلامی در کشورهای اسلامی شده است. براین اساس لازم است که مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین بررسی گردد. دراین بین، صاحب‌نظران اسلامی نظیر آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات متعدد از یک‌سو به مؤلفه‌های متفاوت پیاده‌روی اربعین ازجمله مؤلفه سیاسی آن توجه و تأکید کرده و ازسوی دیگر به ظرفیت تمدن‌ساز این مراسم پرداخته است. بنابراین شناخت صحیح و علمی دیدگاه ایشان به‌عنوان یک رهبر کشور ایران که به چپستی و چگونگی واقعه کربلا و اربعین اشراف کامل داشته، لازم است؛ زیرا از یک‌سو رویکرد ایشان به این مراسم یک رویکرد تمدنی است و از جایگاهی برخوردار است که می‌تواند بشریت را به‌سوی امت واحده با محوریت امام

حسین (ع) سوق دهد. ازسوی دیگر شناخت مؤلفه‌های سیاسی این مراسم می‌تواند زمینه و بستر استحکام همان مؤلفه‌ها را فراهم نماید تا جریان تمدن‌ساز اربعین، بسترساز اجتماع تمدنی عصر ظهور گردد؛ ازاین‌رو پژوهش پیش رو به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی چیست؟

۱. پیشینه پژوهش

بررسی منابع پیشین در خصوص موضوع این مقاله موجب شناخت و آشنایی با طرح دیدگاه‌های متفاوت و همچنین آشکار شدن ضعف‌ها و نارسایی‌های مربوط به موضوع پژوهش می‌گردد. پژوهش‌های صورت‌گرفته پیرامون این موضوع به شرح ذیل است: مقاله «ظرفیت‌سنجی پیاده‌روی اربعین و تأثیر آن بر تمدن اسلامی» معتقد است که وحدت مسلمانان، الفت فرهنگی، مردمی‌سازی امنیت و گفتمان انقلابی بیشترین تأثیر را در تمدن‌سازی اسلامی داشته است (قاسمی، ۱۴۰۲، صص ۲۵-۵۰). همچنین مقاله «ظرفیت‌های تمدن‌سازی در جهان اسلام با تکیه بر پیاده‌روی اربعین» بر این باور است که اربعین حسینی، باوجود ظرفیت‌های متعدد دینی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی الگوساز و الهام‌بخش تمدن اسلامی است (پرویش، ۱۳۹۸، صص ۳۰-۴۷). نویسندگان مقاله «تحلیل تمدنی جریان اربعین، فرصت‌ها و چالش‌ها» معتقدند که ازجمله فرصت‌های تمدنی اربعین فرهنگ پیشرو و مولد، فرهنگ جهان‌شمول و آماده‌سازی برای ظهور امام زمان (عج) است و خرافه‌گرایی، منسک‌گرایی و... ازجمله تهدیدهای پیاده‌روی اربعین است (عابدینی و دیگران، ۱۴۰۱، صص ۱۲۵-۱۵۹). همچنین مقاله «پیاده‌روی اربعین در تحقق نوین اسلامی با تمرکز بر نظریات مقام معظم رهبری» از روش توصیفی-تحلیلی استفاده کرده و معتقد است که آیت‌الله خامنه‌ای، نقش این مراسم را در تحقق تمدن اسلامی وحدت مسلمانان و مقاومت در برابر ظلم می‌داند (افتخاری، ۱۳۹۸، صص ۳۱-۵۶). افزون بر این‌ها، مقاله «هم‌گرایی تمدنی از طریق زیارت: با تأکید بر پیاده‌روی اربعین» ذکر کرده که زیارت از یک‌سو اصلی‌ترین مبانی ولایت الهی است و ازسوی دیگر زیارت منجر به وحدت مسلمانان شده است؛ لذا این مراسم، عالی‌ترین بستر هم‌گرایی تمدنی است (امامی و غیائی، ۱۳۹۶، صص ۱۲۷-۱۴۸). درنهایت نویسنده مقاله «تجلی عناصر تمدن اسلامی در زیارت اربعین» بر این باور است که زیارت اربعین از منابع قدرت نرم جهان اسلام است که ازجمله عناصر تمدن‌ساز، وحدت و بسترسازی ظهور امام زمان

(عج) است (حمیدی، ۱۴۰۰، صص ۵۵-۸۳).

با تأسی از موارد ذکرشده می‌توان اذعان کرد که پژوهش‌های پیشین به‌رغم دستاوردهای مثبتی که داشته‌اند، اغلب به ذکر چند مؤلفه دینی و فرهنگی در کلیت خویش اکتفا کرده‌اند و به‌صورت خاص، به نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی نپرداخته‌اند و تنها یک مقاله به‌صورت بسیار کلی با روش توصیفی به مؤلفه‌های دینی و سیاسی پرداخته است؛ درحالی‌که مقاله پیش رو، علاوه‌بر اینکه بر هر دو وجه دینی و سیاسی این مراسم باور دارد، بر مؤلفه‌های سیاسی این مراسم نیز متمرکز است؛ زیرا نگارندگان این مقاله معتقدند که احصا و شناخت تمام مؤلفه‌های سیاسی این مراسم، امری ضروری است؛ چراکه در دنیای امروز، وجهه سیاسی این مراسم بیش از گذشته پررنگ گشته و جهان استکبار با شیوه‌های متعدد و متفاوت به دنبال خدشه‌دار کردن و نابودی وحدت و همبستگی مسلمانان است و یکی از این اقدامات، بی‌تفاوتی و سانسور کردن مراسم پیاده‌روی اربعین توسط رسانه‌های کشورهای مذکور است. بنابراین بررسی مؤلفه‌های سیاسی این مراسم می‌تواند چراغ راهنمای فعالیت مسلمانان به‌ویژه سیاست‌گذاران جهان اسلام گردد.

همچنین روش اکثر این پژوهش‌ها، روش توصیفی-تحلیلی بوده و تاکنون پژوهشی با روش «تحلیل محتوای کیفی» بیانات آیت‌الله خامنه‌ای را در خصوص نقش مؤلفه‌های سیاسی مراسم پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی بررسی نکرده است. نکته آخر اینکه اکثر پژوهش‌های پیشین نقش پیاده‌روی اربعین را در تمدن‌سازی بررسی کرده و بررسی دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای درباره این موضوع مغفول مانده است، درحالی‌که ایران و رهبر این کشور (آیت‌الله خامنه‌ای) نقش مهمی در طراحی و مهندسی پروژه استکبارستیزی و وحدت‌آفرینی مسلمانان در این مراسم داشته و دارند. لذا بررسی و شناخت علمی اندیشه ایشان در خصوص موضوع مذکور ضروری است؛ زیرا رویکرد ایشان به این مراسم یک رویکرد تمدنی است که می‌تواند نقش مؤثری در اتحاد روزافزون جهان اسلام حول محور امام حسین (ع) به‌منظور حفظ و پاسداشت شعائر اسلامی و تقویت روحیه مبارزه با استکبار داشته باشد و جریان تمدن‌ساز اربعین را به بستری برای اجتماع تمدنی عصر ظهور تبدیل نماید.

۲. چارچوب مفهومی

۱-۲. تعریف مفاهیم

پیاده‌روی اربعین: مراسم پیاده‌روی اربعین، اجتماع مذهبی مسلمانان است که به صورت پیمودن راه با پای پیاده از مسیرهای منتهی به کربلا به منظور گرد هم آمدن آن‌ها و زیارت در چهلمین روز پس از شهادت امام حسین (ع) و یارانش، در نبرد کربلا انجام می‌شود (مظاهری، ۱۳۹۵، صص ۹۹-۱۰۰). بنا به نقل مشهور، اربعین روزی است که جابر بن عبدالله انصاری از صحابی پیامبر اکرم (ص)، به زیارت قبر امام حسین (ع) نائل شد و همان‌جا بود که اهل بیت (ع)، هنگام بازگشت از شام به زیارت مزار امام آمده و جابر را ملاقات کردند؛ لذا پیاده‌روی اربعین از همان اولین اربعین امام آغاز شد؛ اما در برهه‌ای از زمان به ورطه فراموشی سپرده شد؛ اما توسط میرزا حسن نوری احیا گردید. به تدریج پیاده‌روی اربعین از نجف تا کربلا و سپس از دیگر شهرهای عراق به سمت کربلا گسترش پیدا کرد و امروزه به صورت گسترده با جمعیتی چند میلیونی برگزار می‌گردد. علی‌رغم اینکه در زمان حکومت بعث عراق به شدت با برگزاری این مراسم مقابله می‌شد، اما این مراسم مخفیانه انجام می‌شد که با سقوط حکومت بعث تا به امروز، برگزاری این مراسم رونق بسیاری گرفته است (محدثی، ۱۳۸۹، صص ۴۵-۵۴).

تمدن: تمدن^۱ در تعریف لغوی به معنای شهر است. تمدن از واژه مدن به معنی شهر و شهرنشینی گرفته شده است. همچنین تمدن به معنای صفات مردم شهرنشین را کسب کردن، اسباب شهرنشینی را اخذ کردن، از حالت خشونت و جهل به صلح انتقال یافتن است (جوهری، ۱۳۷۶، ص ۲۲۰۱). در ادبیات عرب، واژه تمدن به معنای الحضارة (شهرنشینی) در برابر البدایة (بادیه‌نشینی) به کار رفته است (مکی، ۱۳۸۳، صص ۱۴-۱۵). در ادبیات فارسی، تمدن به معنای تعامل و همکاری افراد جامعه در ابعاد مختلف و مانوس شدن با آداب، فرهنگ و اخلاق شهرنشینان به کار رفته است (معین، ۱۳۷۵، ص ۱۱۳۹). در معنای اصطلاحی، خاستگاه تمدن به قرن هجدهم بازمی‌گردد که هریک از اندیشمندان علوم سیاسی، آن را به گونه‌ای متفاوت تعریف کرده‌اند. لیتون، مجموعه آرا و اعمالی را که در هر جامعه، افراد، از بزرگ‌ترها می‌آموزند و به

.....
1 . civilization

نسل‌های بعدی منتقل می‌نمایند، تمدن می‌نامد (لیتون، ۱۳۳۷، ص ۳). هانتینگتون نیز بالاترین دسته‌بندی فرهنگی و وسیع‌ترین سطح هویت فرهنگی را تمدن می‌نامد. وی تمدن را گسترده‌ترین واحد اجتماعی می‌داند که بر واحدهای اجتماعی دیگر نظیر فرهنگ ملت‌ها تأثیر می‌گذارد (هانتینگتون، ۱۳۸۲، ص ۴۲).

صاحب‌نظران جهان اسلام نیز به واژه «تمدن» توجه کرده‌اند. جوادی آملی معتقد است که تمدن فرایندی است که بر پایه رشد مستمر در ابزار و روابط معنوی و مادی و بنیان‌های اجتماعی و اقتصادی شکل می‌گیرد و انسان در این فرایند می‌تواند به سعادت و کمال دست یابد (جوادی آملی، ۱۳۸۰، ص ۲۱۳). ابن خلدون برای تعریف تمدن از کلمه الحضارة به معنای مجموعه شهرها، خانه‌های مسکونی و مظاهر پیشرفت علمی و ادبی بهره گرفته است (ابن خلدون، ۱۳۹۵، ص ۲۹۴). با تأسی از تعریف‌های ذکرشده، نگارندگان پژوهش پیش رو بر این باورند که تمدن در معنای اصطلاحی به معنای ساخته‌ها و اندوخته‌های مادی و معنوی است که بُعد معنوی تمدن، توانایی انسان‌سازی دارد.

تمدن اسلامی: تمدن اسلامی^۱ به معنای تمدنی است که همه شاخص‌ها و مؤلفه‌های آن بر پایه دین اسلام است. تمدن در کلیت خویش بر پایه دو بعد معنوی و مادی انسان تشکیل شده است؛ یعنی نتیجه حرکت تکاملی و اندوخته‌های معنوی و مادی انسان است. درحقیقت، امکان دارد انسان بتواند نیازهای مادی تمدن را با تلاش‌های عقلی و تجربی خویش تأمین و رفع نماید؛ اما توانایی محدود بشر این امکان را ندارد که نیازهای معنوی را که اصلی‌ترین بعد تمدن انسانی است تأمین نماید؛ درواقع نیازهای معنوی انسان، در چارچوب دین تأمین می‌گردند. براین‌اساس، خاستگاه تمدن، الهی - بشری است. همان‌طور که فکر و اندیشه خلاقانه انسان، عامل ایجاد و رشد تمدن است، در اعتلای تمدن نیز، نقش و جایگاه دین به مراتب مهم‌تر و تعیین‌کننده‌تر است. براین‌اساس، اگر تمدن را شامل ارزش‌ها- ایدئولوژی، اخلاق، فلسفه، ادبیات، فرهنگ، قوانین - مقررات، نهادهای اجتماعی و... تعریف کنیم، دین عهده‌دار نقشی اساسی در همه این امور است. درواقع دین، روح هر تمدن و همانند روحی در کالبد سازمان اجتماعی است؛ یعنی تمدن با هر نژاد و سرزمینی سازگار است، اما در سرزمینی که ابعاد مادی و معنوی تمدن با یکدیگر هماهنگ

باشد، به سهولت پیشرفت و تداوم تمدن انجام خواهد گرفت (حجازی، ۱۳۵۲، ص ۵۷). بنابراین جامعه‌ای که خواهان تمدن و توسعه آن است، در گام اول باید به ایجاد یک نظام ارزشی مبتنی بر شاخص‌های خوبی و بدی، نائل گردد (قطب، ۱۳۶۹، ص ۱۲۳)؛ زیرا تمدن محصول فکر ملت یا فرد خاص نیست، بلکه اساس تمدن، عقیده مشترک مردم است (سبحانی، ۱۳۷۹، ص ۳۶۷).

بنابراین در تمدن اسلامی، ارزشمندی انسان‌ها بر پایه معیار دین نظیر تقوا، عمل صالح و اطاعت از خداوند تعریف می‌گردد. درحقیقت تمدن اسلامی به این معناست که تمام ابعاد انسان به سمت و سوی خداوند و فطرت خویش متمایل گردد. به گونه‌ای که انسان بتواند نقش جانشینی خداوند را که به سبب آن در زمین (دنایای مادی) مستقر شده است، محقق سازد. دراین خصوص آیت‌الله خامنه‌ای معتقدند که تمدن اسلامی فضایی است که انسان در این فضا از لحاظ مادی و معنوی پیشرفت کند و به غایت مطلوبی که خداوند متعال لحاظ کرده که مقام خلیفه‌اللهی و تعالی فضایل (کمال انسانی) است، دست یابد (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۱۴). همچنین ایشان در جای دیگر می‌فرماید: «رشد و پیشرفت مقدمه یا آغازگر تمدن است که باید در چهار شاخص علم، دین، عقلانیت و اخلاق انجام گیرد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۶/۲۶) و «اگر جامعه‌ای در مسیر دین حرکت نکند، نابود خواهد شد؛ نه اینکه آدم‌ها همه خواهند مرد، نه! بلکه به معنای نابود شدن ملیت آن‌ها هست» (خامنه‌ای، ۱۳۹۶، صص ۲-۱۰). در ادامه آیت‌الله خامنه‌ای، تمدن اسلامی را به دو بخش سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دسته‌بندی می‌کنند. در خصوص بخش سخت‌افزاری تمدن می‌فرماید: «ارزش‌هایی که ما امروز به عنوان پیشرفت کشور مطرح می‌کنیم نظیر صنعت، سیاست، اقتصاد، ابزارها و روش‌های تبلیغاتی بخش ابزاری تمدن می‌باشند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳). ایشان، فعالیت‌های علمی و فناوری را تنها ابزاری برای رسیدن به هدف می‌دانند؛ در صورتی که صاحب‌نظران غربی، پیشرفت در این محورها را دستیابی به مؤلفه‌های تمدنی می‌دانند؛ زیرا هدف در ایدئولوژی مکاتب مادی‌گرا، دسترسی همه افراد جامعه به امکانات رفاهی این دنیا است؛ اما در دین اسلام، این‌ها تنها وسیله‌ای برای دستیابی به اهدافی نظیر رسیدن به مقام خلیفه‌اللهی و کمال انسانی است. همچنین ایشان در خصوص بخش نرم‌افزاری تمدن معتقدند: «بخش نرم‌افزاری تمدن، آن چیزهایی است که متن و سبک زندگی نظیر خانواده، سبک ازدواج و الگوی مصرف و... را تشکیل می‌دهد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳). ایشان هرآنچه در چارچوب فرهنگ است، بخش نرم‌افزاری تمدن اسلامی می‌دانند. بنابراین ایشان تفاوت بین دو نگرش به تمدن را در تفاوت

اهداف می‌دانند؛ زیرا ایدئولوژی مکاتب غربی این است که باید برای آبادی کشور تلاش کرد و جامعه‌ای درست کنیم که در آن ظلم، فاصله طبقاتی و... نباشد. حالا فرض کنید این جامعه را درست کردیم. انسان در این جامعه می‌خواهد چه کار کند؟ مکاتب غربی برای این پرسش پاسخی ندارند؛ در صورتی که اسلام معتقد است که هدف اصلی بعد از این است. هدف اصلی بنی آدم شدن است و بنی آدم شدن غیر از انسان بودن است (خامنه‌ای، ۱۳۹۶، ص ۳۸۱).

همچنین صاحب‌نظران اسلامی بر این باورند که برای شکل‌گیری تمدن اسلامی به مؤلفه‌هایی نظیر امنیت، همبستگی ملی، تعاون، اخلاق و دین نیاز است. برخی دیگر از صاحب‌نظران، مؤلفه‌های تشکیل و تکوین تمدن اسلامی را توحیدگرایی، عدالت‌گرایی، عقل‌گرایی و... می‌دانند (جمشیدی، ۱۳۹۴، صص ۵۱-۷۵). برخی دیگر از عالمان دینی نظیر آیت‌الله خامنه‌ای، مؤلفه‌های شکل‌گیری تمدن اسلامی را کرامت انسانی، علم‌جویی، ولایت، آزادی و... بیان کرده‌اند. همچنین ایشان به مؤلفه‌های سیاسی نظیر امت‌سازی، وحدت، مقاومت و... برای شکل‌گیری و اعتلای تمدن اسلامی توجه و تأکید کرده‌اند (آرانی و آرانی، ۱۳۹۴، صص ۶۴-۷۸).

۲-۲. چارچوب نظری

مراسم پیاده‌روی اربعین، عظیم‌ترین و مهم‌ترین اجتماع مذهبی مسلمانان است که به‌رغم گذشت هزاران سال، در ابعاد متفاوت اجتماعی، سیاسی و... زندگی مسلمانان جریان دارد؛ اما تاکنون بررسی این موضوع با دو دیدگاه متفاوت صورت گرفته که هرکدام بر پایه هستی‌شناسی خویش، قرائتی متفاوت از این مراسم ارائه کرده‌اند. دیدگاه اول متأثر از مباحث عبادی و معنوی است و این مراسم را تنها آیین و مناسک جمعی مذهبی می‌پندارد. این دیدگاه معتقد است که شرکت افراد در این مراسم در قالب زائر یا خادم امام حسین(ع)، تنها زیارت و توسل به امام حسین(ع) است. بر این اساس، پیاده‌روی اربعین، جایگاهی در مباحث سیاسی ندارد و نباید دین و موضوعات پیرامون آن نظیر آئین‌ها و مناسک جمعی مذهبی با سیاست ادغام شود. بر این اساس این دیدگاه تنها وجه معنوی - الهی برای این مراسم قائل است (درودیان، ۱۳۹۷، صص ۵۶-۶۰).

دیدگاه دوم، از دریچه سیاسی به مناسک جمعی دینی نگرسته و آئین‌ها و مناسک جمعی دینی را هم‌ردیف مناسک سیاسی می‌پندارد. این دیدگاه معتقد است اکثر جوامع در فواصل منظم زمانی،

ارزش‌ها، احساسات و آرمان‌های جمعی را به نشانه حفظ آن‌ها و تأیید مجدد آن‌ها در چارچوب اجتماعات و گردهمایی‌های مذهبی به نمایش می‌گذارد؛ زیرا این اجتماعات مذهبی هستند که مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده وحدت و شخصیت یک جامعه را تشکیل می‌دهند. لذا مناسک جمعی دینی نظیر مراسم پیاده‌روی اربعین تنها کارکردی همبسته‌ساز دارد؛ یعنی هویت جمعی را در جامعه شکل می‌دهد و منجر به وحدت و همبستگی اجتماعی و سیاسی می‌گردد. لذا این دیدگاه تنها وجه سیاسی برای این مراسم قائل است (میرزاده، ۱۳۹۷، صص ۵۷-۷۰).

براین اساس، به دلیل نگاه تک‌بعدی دو دیدگاه مذکور، صاحب‌نظران اسلامی نظیر آیت‌الله خامنه‌ای معتقدند که بین این دو دیدگاه نسبتی متعادل وجود دارد و درک و فهمی نوین از پیاده‌روی اربعین ترسیم می‌نمایند. از منظر ایشان مناسک جمعی دینی نظیر پیاده‌روی اربعین، افزون بر اینکه واقعه تاریخی و پدیده الهی - معنوی است، دارای وجوه سیاسی و اجتماعی است. درواقع همه ادیان دارای وجوه سیاسی هستند و این امر به‌خصوص در بین مسلمانان که دین اسلام تمام ابعاد زندگی فردی و جمعی آنان را پوشش داده، مشهود است. لذا پیاده‌روی اربعین به‌عنوان مهم‌ترین منسک جمعی مسلمانان، علاوه بر اینکه زیارت جمعی امام حسین (ع) و پدیده الهی - معنوی است، مدلی متفاوت از نظام مناسبات انسانی در برابر الگوی سکولار غربی است؛ یعنی این الگو بر پایه سنن بومی و منابع دینی خلق شده و از اصول، ارزش‌ها و فرهنگ مدرن غربی تبعیت نکرده است. براین اساس، این مراسم از یک‌سو یک پدیده تمدنی، البته نه به معنای غربی آن است و ازسوی دیگر ظهور و تجلی یک امت نوین اسلامی است که می‌توان مدل منسجم و نظام‌مند آن را برای جوامع انسانی تبیین و برجسته کرد. با تأسی به موارد ذکرشده، دیدگاه این پژوهش، مبتنی بر دیدگاه سوم یعنی دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است.

۳. روش پژوهش

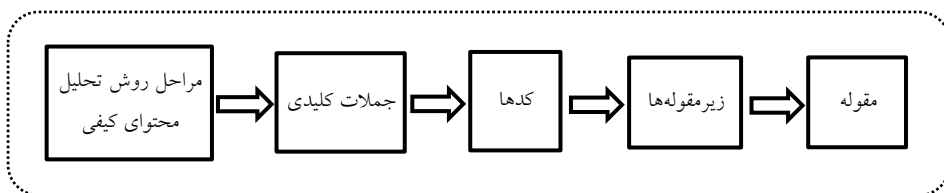
برای پژوهش پیش رو از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. از این روش برای تفسیر ذهنی محتوای داده‌های متنی از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی یا طراحی الگوهای شناخته‌شده، بهره گرفته می‌شود. این روش، به پژوهشگر این امکان و ظرفیت را می‌دهد که به‌صورت ذهنی ولی با روش علمی، اصالت داده‌ها را بررسی، تحلیل و تفسیر کند. به تعبیر

دیگر، این روش کلمات مشخص را درون متن تعیین می‌کند و پژوهشگران تکرار و ارتباط این کلمات را با یکدیگر بررسی و به استخراج پیام‌های آشکار و پنهان متن می‌پردازد (نوشادی و ایمان، ۱۳۹۰، صص ۲۰-۳۸).

برای استفاده از این روش، در گام اول پژوهشگران برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای) به سایت «دفتر نشر و حفظ آثار آیت‌الله خامنه‌ای» مراجعه کردند و جست‌وجوی موضوعی واژه «پیاده‌روی اربعین» از بین بیانات ایشان از سال ۱۳۶۰-۱۴۰۳ صورت گرفت و نتایج جست‌وجوی بیانات ایشان به صورت فیش تهیه گردید. پس از فیش‌برداری، گام بعدی، رویه تحلیل است که به سه صورت تخلیص، تبیین و ساخت‌بندی دسته‌بندی می‌گردد که در این مقاله، رویه تحلیل ساخت‌بندی است. مرحله بعد، تعیین واحدهای تحلیل است که واحد تحلیل به پنج نوع، کلمه (نماد)، مضمون، کاراکتر (شخصیت)، پاراگراف و عنوان (آیتم) دسته‌بندی می‌شود که در این پژوهش، واحد تحلیل، پاراگراف است. مرحله بعد، مشخص کردن مقوله‌ها به وسیله کدگذاری است (عترت‌دوست، ۱۳۹۷، ص ۳۰۰). درواقع کدگذاری به دو صورت باز و بسته انجام می‌شود. در کدگذاری بسته^۱، پژوهشگر برای تحلیل متن و انتقال مضامین از عبارات ثابت و مشخص شده که قبلاً دیگران استفاده کرده‌اند، بهره‌برداری می‌کند. این کدگذاری هنگام اتخاذ رویکرد قیاسی^۲ انتخاب می‌شود که قصد دارد با مبنا قرار دادن مجموعه‌ای از اطلاعات مشخص از پیش تعیین شده صرفاً موارد مشابه و مخالفان الگو را شناسایی و کدگذاری نماید که در این کدگذاری، نگاه کمی غلبه دارد. در کدگذاری باز^۳، پژوهشگر برای تحلیل متن و انتخاب مضامین از عناوین و عبارات ابتکاری استفاده می‌کند و هرآنچه از متن برداشت نموده ثبت و ضبط می‌کند. این کدگذاری به هنگام اتخاذ رویکرد استقرایی^۴ انتخاب می‌شود که قصد دارد بدون هیچ پیش‌فرضی به مطالعه متن بپردازد. عمده‌تأ پژوهش‌های تحلیلی متون با این رویکرد و کدگذاری باز بوده و به همین دلیل نگاه کیفی در آن غلبه دارد (عترت‌دوست، ۱۳۹۷، صص ۳۰۵-۳۱۰). به همین دلیل مناسب‌ترین رویکرد برای تحلیل محتوای بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، رویکرد استقرایی و کدگذاری باز است تا درک و فهمی عمیق از بیانات داشته باشیم.

-
- 1 . Package Coding
 - 2 . Deductive
 - 3 . Open Coding
 - 4 . Inductive

از این رو برای این کدگذاری لازم و ضروری است، متن بیانات دو الی سه بار، خط به خط مطالعه و بررسی شود و سپس به کوچک‌ترین جزء ممکن تبدیل گردد که کدهای مشابه در هم ادغام می‌شود و از این کدها، مقوله‌ها استخراج می‌شوند و در نهایت هریک از این مقوله‌ها تحلیل و تفسیر می‌شود (محمدپور، ۱۳۹۲، ص ۱۰۴).

نمودار شماره ۱. مراحل روش تحلیل محتوای کیفی

۴. یافته‌های پژوهش

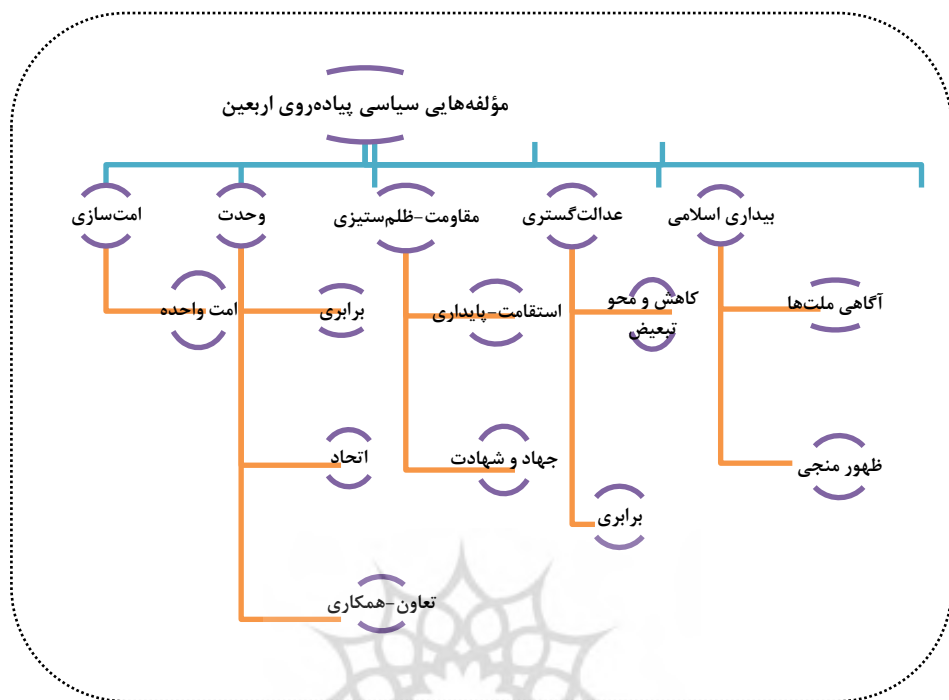
این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که از منظر آیت‌الله خامنه‌ای نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی چیست؟ برای پاسخ به این پرسش، بیانات ایشان در خصوص موضوع مذکور با روش تحلیل محتوای کیفی بررسی گردید. پژوهشگر از بین بیانات ایشان، پنج مقوله را مشخص کرده که هریک از این مقوله‌ها بعد از جدول شماره ۱ توصیف و تحلیل می‌شوند.

جدول شماره ۱. کدگذاری و طبقه‌بندی مقوله‌ها

ردیف	کد	جملات کلیدی	زیرمقوله	مقوله	فراوانی
۱	الف	جایگزینی امت به جای ملت	امت واحد	امت‌سازی	۸
	ب	صورت‌بندی تمام افراد در قالب یک نفر برای دستیابی به هدف مشترک			
	پ	راهپیمایی اربعین نشانه اراده الهی بر نصرت امت اسلامی			
۲	ت	پیاده‌روی اربعین تمسک به اهل بیت (ع) به عنوان پایه وحدت	اتحاد	وحدت	۱۲
	ج	اتحاد مسلمانان زیر پرچم امام حسین به عنوان نمادی از ایثار، شهادت			

ادامه جدول شماره ۱. کدگذاری و طبقه‌بندی مقوله‌ها

ردیف	کد	جملات کلیدی	زیر مقوله	مقوله	فراوانی
۲	ح	خلق هویت جدید برای تمام افراد تحت عنوان زائر یا خادم امام	همکاری - تعاون	مقاومت - ظلم‌ستیزی	۱۲
	خ	افزایش هم‌افزایی در زمینه‌های مختلف بین کشورها			
	د	نابودی منیت‌ها و شکل‌گیری «ما»			
	ر	کم‌رنگ شدن اختلافات و تفاوت‌های قومی، زبانی، مذهبی، فرهنگی	برادری		
۳	ز	اقامه حق و مبارزه با باطل	استقامت و پایداری	مقاومت - ظلم‌ستیزی	۱۶
	س	این مراسم، قوت اسلام، قوت حقیقت و قوت جبهه مقاومت اسلامی			
	ش	پیاده‌روی اربعین جلوه‌گاه مبارزه با استکبار و استبداد در جهان			
	ص	آمادگی همیشگی برای مقابله با ظلم			
	ض	این مراسم با محوریت امام حسین(ع) اوج جهاد و شهادت			
۴	ط	پیاده‌روی اربعین نیز تجلی جامعه بدون طبقه	کاهش و محو تبعیض	عدالت‌گستری	۵
	ظ	یکسان بودن افراد و بی‌معنایی نژاد، ملیت، زبان، مذهب و...	برابری		
۹	ع	بیداری ملت‌ها علیه ظلم و استبداد	آگاهی و بیداری ملت‌ها	بیداری اسلامی	۹
	غ	بی‌ثمر بودن تهدیدهای دشمنان			
	ف	اربعین حیات و امتداد نهضت عاشورا تا دوران ظهور	ظهور منجی		
	ق	تربیت نیرو و کادرسازی در زمان ظهور امام زمان (عج)			
	ک	ترسیم آینده روشن برای ملت‌ها با ظهور حکومت صلح جهانی			

نمودار شماره ۲. دسته‌بندی مقوله‌ها در خصوص مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی

۵. تحلیل یافته‌ها

امت‌سازی: یکی از مناسک جمعی مذهبی، مراسم پیاده‌روی اربعین است که به دلیل چیستی و ماهیت فراملیتی و فرادینی بودنش، بهره‌مند از این ظرفیت است که بستر تحقق امت واحد اسلامی را مهیا سازد. در این مراسم، حضور زائران با ملیت، قومیت، زبان و مذاهب متفاوت، این بستر را هموار می‌کند تا مفهوم امت به جای ملت قرار گیرد. درحقیقت یکی از ظرفیت‌های مراسم اربعین این است که حتی برای زمانی کوتاه، به صورت‌بندی جمعیتی میلیونی در قالب امت واحد می‌پردازد، یعنی تمام افراد از اقصای نقاط دنیا برای مدت زمانی محدود، در قالب یک نفر برای دستیابی به یک هدف مشخص در حال حرکت‌اند. در این راهپیمایی، امت اسلام بر محور امام حسین(ع) با شاخصه‌های بصیرت، شجاعت، عدالت، دشمن‌شناسی و...، نظام مناسبات خویش را بازتعریف می‌کند. از این رو این مراسم، افراد را با پایگاه و منزلت اجتماعی متفاوت، ملیت، مذهب

و زبان‌های مختلف به صورت یکسان در کنار هم قرار داده است، بدون اینکه از قبل با یکدیگر آشنایی داشته باشند. این حرکت، حرکت خودجوش حسینی است و در هم‌گرایی جهانی، این امت واحده می‌تواند تأثیرگذار باشد. براین اساس این مراسم، نماد امت اسلام است و ظرفیت بسیاری در تحقق تمدن اسلامی دارد. آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «راهپیمایی اربعین نشانه اراده الهی بر نصرت امت اسلامی است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۶/۲۷). در جای دیگر می‌فرماید: به شیعیان یاد دادند که اینجا محل اجتماع شماس است. اینجا میعاد بزرگی است که با جمع شدن در این میعاد، باید هدف جامعه مسلمین و شیعی یعنی تشکیل نظام اسلامی و تلاش در راه آن حتی در حد شهادت را به یاد هم بیاورید. این چیزی است که باید از یاد مسلمانان نمی‌رفت و خاطر آن برای همیشه زنده می‌ماند (خامنه‌ای، ۱۳۶۶/۷/۲۴).

وحدت - همبستگی: از ارکان اصلی تمدن، وحدت است؛ زیرا معنای قانون‌گرایی و مدنیت در بستر وحدت اجتماعی نمود می‌یابد. در این خصوص توین‌بی^۱ معتقد است که تمدن‌سازی اقدام و کوشش برای خلق جامعه‌ای است که در آن همه انسان‌ها بتوانند در جوار هم به صورت مسالمت‌آمیز زندگی کنند (توین‌بی، ۱۳۷۶، ص ۷۸). به تعبیر دیگر تمدن، نظم اجتماعی است که خلاقیت فرهنگی در نتیجه وجود آن، امکان‌پذیر می‌گردد (دورانت، ۱۳۶۵، ص ۵). بنابراین در بستر اجتماع انسانی و وحدت انسان‌ها، تمدن می‌تواند محقق گردد. براین اساس، یکی دیگر از مؤلفه‌های سیاسی این مراسم، وحدت و همبستگی جهان اسلام است که نقش مؤثری در تحقق تمدن اسلامی دارد. در این مراسم، از یک سو وجود دشمن مشترک و از سوی دیگر وجود عشق واحد در میان مسلمان به امام حسین (ع) و یارانش، همدلی به وجود می‌آورد و روابط و مناسبات را بر محور مهر و محبت برقرار می‌کند که در نتیجه به نابودی «منیت‌ها» و شکل‌گیری «ما» منتهی می‌شود و به وحدت اجتماعی منجر می‌گردد. در این خصوص آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: این جاذبه مغناطیسی حسینی است که در روز اربعین جابرین عبدالله را به کربلا می‌کشد و همین جاذبه، امروز در دل من و شما (و دیگر زائران حسینی) وجود دارد (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۱/۱). درحقیقت به‌رغم وجود تفاوت‌های قومی، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی بین زائران، این مراسم با تأکید بر مبانی و هدف مشترک از این توانمندی و ظرفیت برخوردار است که این اختلافات را کم‌رنگ یا محو نماید. در

1. Toynbee

این مراسم افراد با رها کردن «من» و «منیت‌ها»، خویش را در ارتباط با امام معرفی می‌کنند و هویت می‌بخشند. درواقع، افراد فارغ از تعلقات نژادی، ملی، مذهبی و... با هویتی جدید و یکسان به‌عنوان زائر و خادم امام معنا می‌یابند.

همچنین وحدت جهان اسلام در این مراسم، گواه و نشانه بارز این حدیث پیامبر اکرم(ص) است: امت اسلامی در صورتی به سعادت دست خواهند یافت و به بیراهه نخواهند رفت که به قرآن و اهل‌بیت پناه ببرند. مراسم پیاده‌روی اربعین، بازگشت به همین حدیث پیامبر اکرم(ص) و پناه بردن به اهل‌بیت به‌عنوان پایه و محور وحدت است. دراین‌خصوص آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: «اینکه میلیون‌ها انسان راه می‌افتد نه از یک شهر و یک کشور، بلکه از کشورهای مختلف، نه از یک فرقه، بلکه از فرق مختلف اسلامی و حتی بعضی ادیان غیراسلامی نشانگر وحدت حسینی(ع) است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۷/۲۱). ایشان در جای دیگر می‌فرماید: «اربعین کربلا، حادثه عجیبی بود. این راه را دشمنان اسلام و اهل‌بیت(ع) به خیال خود مسدود کرده بودند؛ اما چه حرکت عظیمی اتفاق افتاد! زمانی که جسم‌ها در کنار هم قرار می‌گیرد، انعکاسش در دنیا، مایه آبروی اسلام و مسلمین می‌گردد. این حرکت جمعی مسلمان‌ها در دنیا انعکاس پیدا کرد، دنیا تعظیم و تجلیل کرد. آن را بزرگ‌ترین گردهمایی عالم معرفی کردند؛ پس اگر کشورهای اسلامی، ملت‌های مسلمان (سنی و شیعه) با یکدیگر دل‌هایشان صاف باشد، نسبت به یکدیگر سوءظن نداشته باشند، در دنیا چه عزتی برای اسلام درست خواهد شد! وحدت، وحدت. (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۸/۲۴). براین‌اساس، از دیگر ظرفیت‌های منحصربه‌فرد این مراسم، وحدتِ جامعه ایمانی در مسیر تحقق تمدن اسلامی است.

عدالت‌گستری: یکی دیگر از مؤلفه‌های شکل‌گیری تمدن اسلامی، عدالت‌گستری است؛ زیرا برقراری عدالت در ابعاد مختلف، حرکت جامعه را به‌سوی تمدن‌سازی سوق می‌دهد. درواقع، تمدنی بدون طبقه اجتماعی، تمدن اسلامی است. آیت‌الله خامنه‌ای دراین‌خصوص می‌فرماید: «جامعه‌ای که در آن تبعیض و ظلم است، باید تغییر کند و به جامعه توحیدی تبدیل گردد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۵، ص ۳۵۹). جامعه توحیدی، جامعه بدون طبقه است و انسان‌ها در آن جامعه، بر پایه حقوق و مزایا از یکدیگر جدا نشده‌اند. تجلی این جامعه در مدینه‌النبی و در حکومت علوی نمایان است (خامنه‌ای، ۱۳۹۶، ص ۳۵۸). پیاده‌روی اربعین نیز تجلی جامعه بدون طبقه و

عدالت‌محور است و افراد فارغ از تشریفات و تجملات در این مراسم شرکت می‌کنند. در این مراسم، فردی از بی‌سرپناهی و بی‌غذایی در رنج و عذاب نیست و همه افراد، زائر یا خادم امام حسین(ع) هستند و در شکوه و عظمت نهضت حسینی جذب و ذوب می‌شوند؛ زیرا این افراد از ملیت، نژاد، تحصیلات، ثروت و... دیگری نمی‌پرسند و همه به‌صورت برابر در قالب یک فرد در مسیر امام حسین(ع) در حرکت‌اند. به تعبیر دیگر، یکی از ابعاد قیام امام حسین(ع) اجرای عدالت بود. در خصوص این موضوع، آیت‌الله خامنه‌ای معتقدند که امام حسین(ع) برای ایجاد حاکمیت شریعت و از بین بردن بنیان ظلم و اقامه حق - عدل قیام کردند و ایشان ادامه‌دهنده راه پیامبر اکرم(ص) و پیامبران دیگر بوده که یا وارث آدم صفوه‌الله یا وارث نوح نبی‌الله است و کاملاً روشن است که پیامبران برای لیقوم بالقسط یعنی اقامه قسط، حق و ایجاد حکومت و نظام اسلامی آمده‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۵/۱۱). لذا مسلمانان با شرکت در این مراسم نشان می‌دهند که معتقد و متعهد به ادامه راه امام حسین(ع) هستند.

مقاومت - ظلم‌ستیزی: مقاومت در برابر ظلم و آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمنان، از دیگر شاخص‌های تمدن‌سازی است. زمانی که جامعه‌ای توانست با صبر و مقاومت، ظلم را کم و محو نماید و ارزش‌های انسانی را در زندگی نهادینه سازد، این جامعه می‌تواند بر پایه ایمان مشترک به ساخت تمدنی فراگیر دست یابد. پیاده‌روی اربعین چنین است؛ یعنی پدیده خاصی است که به‌صورت یکجا در آن، معنویت و مدنیت تبلور یافته و تفاوت و تناقضات در آن بی‌معناست و جلوه‌گاه مقاومت و ظلم‌ستیزی است. بنابراین مؤلفه تمدن‌ساز این مراسم، مبارزه با توطئه دشمنان است. دشمنان اسلام و مسلمین از نفوذ نهضت حسینی، ترس و واهمه دارند و به همین دلیل درصددند که این مهم را از مسلمانان سلب نمایند و این مراسم را که تجلی بیداری و مقاومت در برابر ظلم است کم‌رنگ کنند و به چالش بکشانند. برای نمونه گروه‌های تکفیری تلاش کردند بارها ضرباتی را به این مراسم وارد سازند؛ اما این تهدیدها نه‌تنها نتوانست مانع شرکت زائران گردد، بلکه استمرار برگزاری آن به عزتمندی و اقتدار کشورهای مسلمانان منجر گردید. ایشان در این خصوص می‌فرمایند: «راه‌پیمایی اربعین یک پدیده الهی و معنوی است. حقیقتاً قابل توصیف نیست. این جمعیت عظیم میلیونی از کشورهای مختلف دنیا (ایران، عراق و از کشورهای دیگر) باوجود تهدیدهای تروریستی‌ای که همیشه وجود داشته و امروز هم وجود دارد، گرد هم جمع می‌شوند. این یک پدیده فوق‌العاده عظیمی است. این نشان‌دهنده اوج گرفتن همین تفکر «مقاومت

و مبارزه در راه خدا و اسلام» و «آمادگی عمومی و همگانی در این راه» است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۸/۲۲).

افزون بر این موارد، هدف امام حسین(ع) این بود که روح مقاومت را در جامعه زنده نگه دارد و باوجود اینکه ایشان بر اثر ایمان و اعتقاد راسخ، از شکیبایی و صبر فراوانی برخوردار بودند، اما به دلیل استثنایی بودن واقعه و حساس بودن موقعیت، در موارد متعدد یاران، بانوان و کودکان خردسال را به صبر و استقامت دعوت می‌کردند و با ترسیم پاداش‌های اخروی و معنوی، بر جسم و روحشان آرامش می‌بخشیدند. لذا بیانات امام حسین(ع) در تقویت روحی و ایجاد توکل در خانواده و یارانشان چنان تأثیرگذار بود که نه از روبه‌رو شدن با شمشیر و نیزه ترس داشتند و نه شماتت و توهین دشمنان روی آنان تأثیرگذار بود (نجمی، ۱۳۷۵، ص ۷۸). آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: «امروز، یکی از مصادیق قوت و عظمت دنیای اسلام، راه‌پیمایی اربعین است؛ این راه‌پیمایی، قوت اسلام، قوت حقیقت و قوت جبهه مقاومت اسلامی است که به سمت حسین(ع) اجتماع عظیم میلیونی راه می‌افتد که ایشان اوج افتخار فداکاری و شهادت است که همه آزادگان عالم باید از او درس بگیرند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۷/۲۱). در جای دیگر نیز ایشان می‌فرمایند: «ما امروز احتیاج داریم که حسین بن علی را به دنیا بشناسانیم. دنیای دچار ظلم و فساد، محتاج معرفت آزادگی و حریت حسینی است. امروز مردم دنیا، برای یک چنین حقیقتی دل‌هایشان می‌تپد. اگر امام حسین به دنیا معرفی بشود، اسلام معرفی شده امروز با صدها وسیله، علیه اسلام و معارف اسلامی تبلیغ می‌شود. در مقابل این حرکت خصمانه جبهه کفر و استکبار، حرکت معرفت حسینی می‌تواند یک‌تنه بایستد و حقیقت اسلام به دنیا معرفی کند. منطق امام حسین(ع)، منطق دفاع از حق و ایستادگی در مقابل ظلم و استکبار است. امروز دنیا به این منطق نیازمند است. امروز دنیا شاهد حاکمیت کفر، ظلم و استکبار است. این پیام امام حسین، پیام نجات دنیاست» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۶/۲۷).

بیداری اسلامی: مؤلفه‌های متعددی در بیداری اسلامی مؤثرند که یکی از این مؤلفه‌ها، سبک زندگی توحیدی است. درواقع سبک زندگی براساس آموزه‌های اسلام، روح تمدن اسلامی است. آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرماید: سبک زندگی ما، از تفسیرهای ما در زندگی پیروی می‌کند. هر هدفی برای زندگی‌مان تعیین می‌کنیم، متناسب با آن، سبک زندگی به ما ارائه می‌دهد؛

در صورتی که نقطه عطف، ایمان است و هدفی که ترسیم می‌کنیم باید با ایمان پیوند داشته باشد. لذا براساس ایمان، باید سبک زندگی را اصلاح کرد و تغییر داد (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳). امام زمان (عج) نیز به عنوان مصلح جهان، پس از ظهورشان به اصلاح دنیا مبادرت می‌ورزند و این اصلاحگری در قیام امام حسین (ع) نیز نمایان بوده است.

بنابراین یکی دیگر از مؤلفه‌های این مراسم جهت‌دهی به سبک زندگی است. درحقیقت پیاده‌روی اربعین فرصتی برای بازنگری و تجدید نظر در شیوه زیستن، تمرین و ممارست برای انجام رفتار صحیح در ابعاد متفاوت اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... است. آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص زنده نگه داشتن نهضت حسینی می‌فرماید: «اگر نام و پیام امام حسین (ع) را بزرگ و زنده نگه می‌داریم و اگر در طول تاریخ، واقعه کربلا را حادثه عظیم انسانی می‌دانیم. برای این است که یادآوری این واقعه به ما کمک خواهد کرد که حرکت کنیم و مسیر امام حسین (ع) را تعقیب کنیم و به لطف خدا به آن هدف‌ها برسیم» (خامنه‌ای، ۱۳۹۵، صص ۲۰ - ۵۰). بنابراین با بهره‌گیری از این مراسم، می‌توان سبک زندگی اسلامی را پایه‌گذاری کرد؛ زیرا احیای سبک زندگی اسلامی جامعه را اصلاح و متحول می‌کند. همچنین از دیگر مؤلفه‌های این مراسم، در کنار اصلاحگری اسلامی، بیداری اسلامی است؛ البته منحصر به شیعه نیست، بلکه بیداری امت‌ها و حرکت آن‌ها به‌سوی صراط مستقیم است. لذا این مراسم، حرکت توده‌ای انسان‌ها به‌سوی خدا و به‌سوی امام است. امامی که منجی عالم، در زمان ظهورش، خود را با او تعریف می‌کند. لذا امام، معرف منجی است (حائری یزدی، ۱۴۲۲ق، ص ۲). براین اساس، این مراسم بستر قدم نهادن انسان‌های طرفدار آزادگی است. در مکانی که خداوند اجازه داده که در آن مکان، نام مبارکش و نام ولی‌اش به شرافت و بزرگی یاد شود. در این خصوص آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: نام امام حسین (ع) را خدا بزرگ کرده و این چنین حادثه کربلا را در تاریخ زنده نگه داشته است (خامنه‌ای، ۱۳۹۵، ص ۸۳).

بنابراین این مراسم به‌عنوان سنت بازمانده از نهضت عاشورا، پیام‌ها و آرمان‌های این نهضت را به گوش جهانیان می‌رساند. در خصوص این موضوع در عصر عاشورا حضرت زینب (س) به برادرزاده خویش، حسین بن علی می‌فرماید: اوضاع این‌گونه نمی‌ماند. این قبرها آباد خواهد شد. این پرچم‌ها برافراشته خواهد شد و ملت‌ها گروه‌گروه می‌آیند و درس می‌گیرند (خامنه‌ای، ۱۳۶۳/۸/۲۲). همچنین ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: «ماجرای امام حسین (ع) نجات‌بخش یک

ملت نبود، نجات‌بخش یک امت نبود، نجات‌بخش یک تاریخ بود» (خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۲/۱۸). امروز نظام اسلامی که زمینه‌ساز تمدن اسلامی است، نتیجهٔ مجاهدت و شهادت امام حسین(ع) است و اربعین تکرار و پژواک آن قیام است (خامنه‌ای، ۱۳۹۵، ص ۱۷). براین اساس این مراسم، از یک‌سو با تقویت شاخص‌هایی نظیر آزادی، دشمن‌شناسی، ظلم‌ستیزی، شهادت و... به الگوی عملی مبارزات دیگر ملت‌ها و نهضت‌ها علیه ظلم و استکبار بدل شده و ازسوی دیگر به‌دلیل توانایی جذب افراد بسیار از ملیت‌ها، زبان‌ها و ادیان متفاوت به حرکتی فراگیر و جهانی تبدیل شده است. بنابراین صرفاً مراسم پیاده‌روی اربعین، حرکتی دینی نیست، بلکه حامل پیام اقامهٔ حق، مبارزه با ظلم و... است.

به تعبیر دیگر، تحقق حاکمیت حق و محو شدن باطل، آرزوی دیرینهٔ همه انسان‌ها بوده که امام حسین(ع) و یارانش برای احیای آن قیام کردند. لذا این پیام فرادینی و جهان‌شمول از اقصی نقاط جهان، طرفداران بسیاری را به خود جذب کرده است. در خصوص این موضوع آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: بیداری اسلامی و انجام اصلاحات بر پایهٔ مؤلفه‌های قیام امام حسین(ع) در اقصی نقاط جهان، محاسبات و معادلات جهانی مطلوب مستکبران را تغییر داده است. امروزه تلاش‌های بسیاری توسط آمریکا و کشورهای غربی در جهان و خاورمیانه برای ایجاد تفرقه و اختلافات ملی و مذهبی انجام گرفته است؛ اما برگزاری این مراسم تجلی‌بخش این است که نه‌تنها این تلاش‌ها ثمره‌ای نداشته، بلکه مسلمانان را زیر یک پرچم امام حسین(ع) علیه ظلم - استبداد منسجم و متحد کرده است. بنابراین برگزاری این مراسم تجلی آگاهی و بیداری اسلامی است. در ادامه آیت‌الله خامنه‌ای می‌فرماید: حسین(ع) برای انسانیت است. ما شیعیان افتخار می‌کنیم که پیرو حسینیم؛ اما امام حسین(ع) تنها متعلق به ما نیست، بلکه مذاهب اسلامی (شیعه، سنی) همه زیر پرچم حسین(ع) در این مراسم شرکت می‌کنند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۶/۲۷). بنابراین اربعین جهانی شده و جهانی‌تر هم خواهد شد. امام حسین(ع) است که بعد از ۱۴۰۰ سال می‌جوشد و روزبه‌روز زنده‌تر می‌شود. این همان پیام عاشورا است که در نهایت غربت و تنهایی از زبان ابا عبدالله(ع) و زینب کبری(س) صادر شد و امروز فضای عالم را فراگرفته است (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۶/۲۷).

با تأسی از موارد ذکرشده می‌توان اذعان کرد که مؤلفه‌های سیاسی مراسم پیاده‌روی اربعین نظیر امت‌سازی، وحدت، مقاومت، عدالت‌گستری و بیداری اسلامی بستر ساز تحقق تمدن اسلامی است.

نتیجه گیری

پیاده روی اربعین بزرگ‌ترین و مهم‌ترین گردهمایی مسلمانان است. این مراسم به حرکتی عظیم و بی‌بدیل جهانی تبدیل شده است، زیرا توانسته است بین ملت‌ها و جوامع گوناگون وحدت و انسجام ایجاد نماید. درواقع این مراسم از یکسو پدیده‌ای الهی و معنوی و ازسوی دیگر اقدام و کنش جمعی - سیاسی در مقیاس جهانی است. این مراسم مختص شیعیان نیست و هرکسی که دوستدار مسیر حق است و خویش را ادامه‌دهنده راه امام حسین(ع) می‌داند در این مراسم شرکت می‌کند. درواقع این گردهمایی فراتر از مرزهای مذهبی، سیاسی و جغرافیایی رفته و پیام دین اسلام را که حق‌طلبی، صلح‌دوستی، ظلم‌ستیزی، وحدت و... است به جهانیان ارائه می‌دهد. لذا ضروری است مؤلفه‌های این مراسم بررسی و شناخته شود؛ زیرا این مراسم دارای رویکرد تمدنی است و دعوت‌کننده و سوق‌دهنده انسان با محوریت امام حسین(ع) به سوی امت نوین اسلامی است. بنابراین باید این مراسم با رویکردی تمدنی بازخوانی شود تا نقشه‌ای جامع برای شکل‌گیری تمدن اسلامی طراحی و ارائه گردد. ازاین‌رو آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان رهبر کشور ایران و نیز به‌عنوان مهم‌ترین صاحب‌نظر جهان اسلام در بیانات متعدد، به ظرفیت تمدن‌ساز پیاده‌روی اربعین پرداخته است. براین‌اساس این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که از منظر ایشان نقش مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی چیست؟ برای پاسخگویی، بیانات ایشان از سال ۱۳۶۰-۱۴۰۳ بررسی و پنج مقوله «امت‌سازی»، «وحدت - همبستگی»، «مقاومت - ظلم‌ستیزی»، «عدالت‌گستری» و «بیداری اسلامی» استخراج گردید.

از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، یکی از نقش‌های مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی، امت‌سازی است. این مراسم، سیر بین انا لله و انا الیه راجعون است. طنین ناله انسان‌هایی است که از فقدان توحید خسته شده‌اند و راه و هدف اصلی را در هیاهوی مدرنیته گم کرده‌اند، اما با شرکت در این مراسم نشان می‌دهند که جهت و هدف اصلی را یافته‌اند. درحقیقت از ابتدای خلقت، هدف‌گذاری مسلمانان و غیرمسلمانان به‌سوی کعبه بوده است. در برهه‌ای از تاریخ رویکرد موحدان به‌سوی بیت‌المقدس و زمانی به‌سوی بقیع و امروز به‌سوی نجف و کربلاست. بنابراین از ابتدای خلقت، حرکت به‌سوی خدا، نبی یا به‌سوی ولی بوده است؛ زیرا مهم «وجه‌الله» است که انسان‌های دوستدار حق و حقیقت به آن جذب می‌شوند. این مغناطیس پرجاذبه حسینی است که

افراد فارغ از تعلقات زبانی، نژادی، مذهبی و سیاسی به‌سوی آن جذب شده‌اند و در قالب امت واحده برای دستیابی به یک هدف مشخص (خلیفه‌اللهی) در حال حرکت‌اند. یکی دیگر از نقش‌های پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی، وحدت و همبستگی مسلمانان است که افراد به‌رغم تفاوت‌های قومی، ملی، نژادی و زبانی در زیر پرچم امام حسین (ع) در قالب زائر و خادم امام معنا می‌یابند و این همان وحدت حسینی است که زمینه و بستر ساز تمدن اسلامی است.

یکی دیگر از مؤلفه‌های سیاسی این مراسم عدالت‌گستری است. حضور در این مراسم به معنای اقامه حق و جلوه‌گاه جامعه بدون طبقه است. همچنین این مراسم تجلی مقاومت و مبارزه با ظلم و استکبار جهانی است. افراد با شرکت در این مراسم به فرهنگ یزیدی استکبار جهانی پشت کرده و این حضور خبر از این امر مهم می‌دهد که برای مسلمانان هویتی نوین در حال شکل‌گیری است و مسلمانان درصددند که به بهترین صورت با محوریت حق و حقیقت، امام حسین (ع)، از حیطة جهان استکباری عبور نمایند. آخرین مؤلفه‌های سیاسی پیاده‌روی اربعین در تحقق تمدن اسلامی، بیداری اسلامی است. پیاده‌روی اربعین جلوه‌گاه اصلاح سبک زندگی افراد و به‌تبع آن، بیداری ملت‌ها و حرکت آن‌ها به‌سوی صراط مستقیم است. درحقیقت حرکت به‌سوی رشد و تعالی است و این مقدمه ظهور منجی است.

تقدیر و تشکر:

نویسنده تقدیر و تشکری اعلام نکرده است.

تضاد منافع:

نویسنده تضاد منافی اعلام نکرده است.

منابع

- 0 ابن خلدون، عبدالرحمن (۱۳۹۵). *مقدمه ابن خلدون*، مترجم محمدامین گنابادی. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

- 0 آرانی، مجید، و آرانی، زهرا (۱۳۹۴). مبانی و مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی، مجموعه مقالات همایش تمدن نوین اسلامی. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- 0 آشوری، داریوش (۱۳۸۱). تعریف و مفهوم فرهنگ. تهران: آگه.
- 0 افتخاری، لاله (۱۳۹۸). پیاده‌روی اربعین در تحقق نوین اسلامی با تمرکز بر نظریات مقام معظم رهبری. *رهیافت دینی*، ۲(۸)، ۳۱-۵۶.
https://www.farhangedini.ir/article_120874.html
- 0 امامی، سیدمحمد، و غیائی، هادی (۱۳۹۶). هم‌گرایی تمدنی از طریق زیارت: با تأکید بر پیاده‌روی اربعین. *دین و سیاست فرهنگی*، ۴(۲)، ۱۲۷-۱۴۸.
https://www.jrcp.ir/article_66445.html
- 0 امین، محسن (۱۳۹۵). *پیاده‌روی اربعین به مثابه ارتباطات آئین شیعی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق.
- 0 بابایی، حبیب‌الله (۱۳۹۴). *مدنیت و معنویت اربعین. مجموعه مقالات مدنیت - عقلانیت و معنویت در بستر اربعین*، تهران: دانشگاه سوره.
- 0 بشیر، حسن (۱۳۹۰). *تغزیه*. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- 0 پرویش، محسن (۱۳۹۸). ظرفیت‌های تمدن‌سازی در جهان اسلام با تکیه بر پیاده‌روی اربعین. *تمدن اسلامی و دین‌پروایی*، ۱(۲)، ۳۰-۴۷.
https://mag.mppte.ir/article_90423.html
- 0 توین‌بی، آرنولد (۱۳۷۶). *بررسی تاریخ تمدن*. مترجم محمد حسین آریا، تهران: امیرکبیر.
- 0 جمشیدی، محمدحسین (۱۳۹۴). *مبانی دینی تمدن از منظر اسلام*، مجموعه مقالات همایش تمدن نوین اسلامی، تهران: دانشگاه شاهد.
- 0 جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۰). *انتظار بشر از دین*، قم: نشر اسرا.
- 0 جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۳۷۶). *الصحاح*. ج ۶. بیروت: دارالملک للملایین.

- 0 حائری یزدی، علی (۱۴۲۲ق). الزام الناصب فی اثبات حجه الغائب عج. محقق مصحح علی عاشور، بیروت: مؤسسه الاعلمی.
- 0 حجازی، فخرالدین (۱۳۵۲). نقش پیامبران در تمدن اسلام، تهران: بعثت.
- 0 حمیدی، سعید (۱۴۰۰). تجلی عناصر تمدن اسلامی در زیارت اربعین. مطالعات قدرت نرم، ۱(۴)، ۵۵-۸۳. https://www.spba.ir/article_140179.html
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۱/۱). دیدار با زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۵/۱۱). دیدار با جمعی از علما و روحانیون سراسر کشور.
- 0 خامنه‌ای. سید علی (۱۳۸۸/۱۲/۱۳). بیانات در جمعی از مردم و مسئولان نظام.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵). جاذبه حسینی. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶). طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن. تهران: ایمان جهادی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۶/۱۴). دیدار با رئیس و اعضای مجلس خبرگان.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۷/۲/۱۸). خطبه نماز جمعه.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۴/۱۹). بیانات در محفل انس با قرآن.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۷/۲۱). مراسم دانش آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع).
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۳/۸/۲۲). دیدار با جمع کثیری از خانواده شهدا تهران.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۸/۲۲). دیدار با جمعی از مسئولان و فعالان فرهنگی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۱/۷/۲۳). دیدار با جوانان استان خراسان شمالی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۶/۷/۲۴). خطبه‌های نماز جمعه.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۸/۲۴). دیدار با مسئولان نظام و میهمانان بین‌المللی وحدت اسلامی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۱۰/۲۵). دیدار با شرکت‌کنندگان در هم‌اندیشی تشیع و اهل سنت.

- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۰/۶/۲۶). سخنرانی در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی.
- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۶/۲۷). دیدار با جمعی از موب‌داران عراقی.
- 0 دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳). لغت‌نامهٔ دهخدا، تهران: دانشگاه تهران.
- 0 دورانت، ویل (۱۳۶۵). تاریخ تمدن. مترجم احمد آرام. ج ۱. تهران: انتشارات آموزشی انقلاب اسلامی.
- 0 سبحانی، جعفر (۱۳۷۹). سیمای فرزنانگان. ج ۱. قم: مؤسسه امام صادق (ع).
- 0 عابدینی، محمدرضا و دیگران (۱۴۰۱). تحلیل تمدنی جریان اربعین، فرصت‌ها و چالش‌ها. مطالعات میان‌رشته‌ای تمدن/انقلاب اسلامی، ۱(۴)، ۱۲۵-۱۵۹.
https://cir.ihu.ac.ir/article_207927.html
- 0 عترت‌دوست، محمد (۱۳۹۷). روش‌شناسی فهم حدیث با روش تحلیل محتوا. حدیث‌پژوهی، ۱۱(۲۱)، ۳۰۰-۳۱۰.
<https://doi.org/10.22052/0.21.291.310>
- 0 قاسمی، بهزاد (۱۴۰۲). ظرفیت‌سنجی پیاده‌روی اربعین و تأثیر آن بر تمدن اسلامی. مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۶(۲)، ۲۵-۵۰.
<https://doi.org/10.22070/nic.2024.18267.1266>
- 0 قطب، محمد (۱۳۶۹). آئینده در قلمرو اسلام. مترجم سید علی خامنه‌ای. تهران: دفتر نشر و فرهنگ اسلامی.
- 0 لیتون، رالف (۱۳۳۷). سیر تمدن. مترجم پرویز مرزبان. تهران: تابان.
- 0 مجلسی، محمدباقر (۱۳۹۳). بحارالانوار. ج ۴۴. اسلامیه.
- 0 محمدپور، امین (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی (ضد روش)، تهران: جامعه‌شناسان.
- 0 مطهری، مرتضی (۱۳۹۰). مجموعه آثار شهید مطهری، تهران: صدرا.
- 0 مظاهری، محسن (۱۳۹۵). فرهنگ سوگ شیع، تهران: آرمان.
- 0 معین، محمد (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر.
- 0 مکی، محمدکاظم (۱۳۸۳). تمدن اسلامی در عصر عباسیان، تهران: سمت.

- 0 میرچا، الیاده (۱۳۷۵). دین پژوهی. مترجم بهاء‌الدین خرمشاهی. ج ۱. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- 0 نجمی، محمدصادق (۱۳۷۵). پیام عاشورا. قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر نشر اسلامی.
- 0 نوشادی، محمودرضا، و ایمان، محمدتقی (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کیفی. عیار پژوهش در علوم انسانی، ۳(۲)، ۳۸-۲۰.
- 0 هانتیگتون، ساموئل (۱۳۸۲). برخورد تمدن‌ها. مترجم مجتبی امیری. تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

References

- 0 Abedini, M, others. (2022). Civilizational Analysis of the Arbaeen Movement, Opportunities and Challenges. *Interdisciplinary Studies of the Civilization of the Islamic Revolution*, 1(4), 125-159. https://cir.ihu.ac.ir/article_207927.html [In Persian].
- 0 Amin, M. (2016). The Arbaeen Walk as the Communication of the Shiite Religion. Master's Thesis, Imam Sadiq University [In Persian].
- 0 Arani, M., & Arani, Z. (2015). The Foundations and Components of the New Islamic Civilization with an Emphasis on the Thought of the Supreme Leader of the Islamic Revolution, *Proceedings of the Conference on the New Islamic Civilization*. Tehran, Imam Sadiq University [In Persian].
- 0 Ashouri, D. (2002). *Definition and Concept of Culture*. Tehran, Agah Publishing [In Persian].
- 0 Babaei, H. (2015). Civilization and Spirituality of Arbaeen, Collection of Articles on Civility-Rationality and Spirituality in the Context of Arbaeen. Tehran, Sooreh University [In Persian].
- 0 Bashir, H. (2011). *Ta'zieh*. Tehran, Imam Sadiq University [In Persian].
- 0 Dehkhoda, A. (1994). *Dehkhoda Dictionary*. Tehran, University of Tehran [In Persian].
- 0 Durant, W (1986). *History of Civilization*, translated by Ahmad Aram, vol. 1. Tehran: Islamic Revolution Educational Publications [In Persian].

- 0 Eftekhari, L. (2019). The Arbæen Walk in the New Islamic Realization with a Focus on the Views of the Supreme Leader. *Religious Approach*, 2(8), 31-56. https://www.farhangedini.ir/article_120874.html [In Persian].
- 0 Emami, S., & Ghiasi, H. (2017). Civilizational Convergence through Pilgrimage: With an Emphasis on the Arbæen Walk. *Journal of Religion and Cultural Politics*, 127-148. https://www.jrcp.ir/article_66445.html [In Persian].
- 0 Etrat Doost, M. (2018). Methodology of Understanding Hadith by Content Analysis Method. *HADITH RESEARCH*, 11(21), 300-310. <https://doi.org/10.22052/0.21.291> [In Persian]
- 0 Ghasemi, B. (2023). Capacity Assessment of the Arbæen Walk and its Impact on Islamic Civilization. *Fundamental Studies of the New Islamic Civilization*, 6(2), 25-50. <https://doi.org/10.22070/nic.2024.18267.1266> [In Persian].
- 0 Haeri Yazdi, A. (2001). The Obligation of Al-Nasib in Proving the Hidden Argument, Researched by Ali Ashur. Beirut, Al-Alami Institute Publishing [In Arabic].
- 0 Hamidi, S. (2021). The Manifestation of the Elements of Islamic Civilization in the Arbæen Pilgrimage. *Soft Power Studies*, 1(4), 55-83. https://www.spba.ir/article_140179.html [In Persian].
- 0 Hejazi, F. (1973). *The Role of the Prophets in the Islamic Civilization*. Tehran, Besat Publishing [In Persian].
- 0 Huntington, Sl. (2003). *Clash of Civilizations*, translated by Mojtaba Amiri. Tehran, Ministry of Foreign Affairs Publications [In Persian].
- 0 Ibn Khaldun, A. (2016). *Introduction by Ibn Khaldun*, translated by Mohammad Amin Gonabadi. Tehran, Book Translation and Publishing Agency [In Persian].
- 0 Jamshidi, M. (2015). Religious Foundations of Civilization from the Perspective of Islam, Proceedings of the Conference on New Islamic Civilization. Tehran, Shahed University [In Persian].
- 0 Javadi Amoli, A. (2001). *Human Expectation of Religion*. Qom, Isra Publishing [In Persian].
- 0 Johari, I (1997). *Al-Sahih*, vol. 6. Beirut, Dar al-Mullah Lil-Melaniyin Publishing [In Arabic].

- 0 Khamenei, A. (12/10/2019). Graduation ceremony of Imam Hossein University students [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (10/7/2013). Speeches in the circle of familiarity with the Qur'an [In Persian]
- 0 Khamenei, A. (13/11/1984). Meeting with a large number of the families of the martyrs of Tehran [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (13/11/2017). Meeting with a group of officials and cultural activists from East Azerbaijan provinces [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (14/11/2019). Meeting with the officials of the regime and the international guests of Islamic Unity [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (15/10/1987). Friday Prayer Sermons [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (15/11/2006). Meeting with like-minded Shiite and Sunni participants [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (16/09/2011). Speech at the International Islamic Awakening Summit [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (17/09/2019). Meeting with a group of Iraqi processionists [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (18/2/1998). Friday Prayer Sermon [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (2/8/1989). Meeting with a group of scholars and clerics from all over the country [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (2016). Hosseini's Attraction. Tehran, Islamic Revolution Publications [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (2017). Outline of Islamic Thought in the Qur'an. Tehran: Iman Jihadi [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (21/1/2006). Meeting with pilgrims and neighbors of the holy shrine of Razavi [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (23/10/2012). Meeting with the youth of North Khorasan province [In Persian].
- 0 Khamenei, A. (3/12/2009). Statements in a gathering of people and officials of the regime [In Persian].

- 0 Khamenei, A. (5/9/2013). Meeting with the chairman and members of the Assembly of Experts [In Persian].
- 0 Linton, R. (1958). The Journey of Civilization, by Parviz Marzban. Tehran, Taban Publishing [In Persian].
- 0 Majlisi, M. (2014). *Bihar al-Anwar*, vol. 44. Islamiyya [In Persian].
- 0 Makki, M. (2004). *Islamic Civilization in the Abbasid Era*. Tehran, Samt Publishing [In Persian].
- 0 Mazaheri, M. (2016). *Shiite mourning culture*. Tehran, Arman Publishing [In Persian].
- 0 Mirja, E. (1996). *Religious Studies*, translated by Baha al-Din Khorramshahi, vol. 1. Tehran, Institute for Humanities and Cultural Studies [In Persian].
- 0 Mohammadpour, A. (2013). *Qualitative Research Method (Anti-Method)*. Tehran, Sociologists Publishing [In Persian].
- 0 Moin, M. (1996). *Persian Dictionary*. Tehran, Amir Kabir Publishing [In Persian].
- 0 Motahhari, M. (2011). *Collection of Martyr Motahhari's Works*. Tehran, Sadra Publishing [In Persian].
- 0 Najmi, M. (1996). *The message of Ashura*. Qom: Society of Teachers of Qom Seminary, Islamic Publishing Office [In Persian].
- 0 Noshadi, M & Iman, M (2011). Qualitative Content Analysis. *Journal of Research in Humanities*, 3(2), 20-38 [In Persian].
- 0 Parvish, M. (2019). The capacities of civilization building in the Islamic world based on the Arbaeen Walk. *Islamic Civilization and Religious Studies*, 1(2), 30-47. https://mag.mpte.ir/article_90423.html [In Persian].
- 0 Qutb, M. (1990). *The Future in the Realm of Islam*, translated by Seyyed Ali Khamenei. Tehran: Islamic Publishing and Culture Office [In Persian].
- 0 Sobhani, J. (2000). *Sima Farzanegan*, vol. 1. Qom, Imam Sadiq (AS) Institute [In Persian].
- 0 Toynbee, A. (1997). *A Study of the History of Civilization*, Translated by Mohammad Hossein Aria. Tehran, Amir Kabir Publishing [In Persian].